

Секція 15. Сучасні проблеми соціальної та гуманітарної освіти.

Інклюзивна освіта

Скиба Т.Ю.,
викладач кафедри спеціальної та
інклюзивної освіти
Сумський державний педагогічний університет
ім. А.С.Макаренка
м.Суми, Україна

**ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЗНАНЬ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗМІСТУ В УЧНІВ З
ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ**

***Анотація:** У статті подано мету, завдання та етапи роботи в межах проведення констатуючого етапу педагогічного дослідження. Визначено критерії, згідно з якими здійснювалась оцінка сформованості географічних знань учнів з порушеннями інтелектуального розвитку.*

***Ключові слова:** методи педагогічного дослідження, констатувальний етап педагогічного експерименту, критерії географічних знань, учні з порушеннями інтелектуального розвитку.*

Постановка проблеми. З'ясування стану сформованості знань соціально-економічного змісту в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку в межах вивчення курсу географії України в 9 класі спеціальної школи потребує визначення методики та організації констатувального етапу педагогічного дослідження.

Аналіз останніх публікацій. У наукових доробках С. Архангельського, Ю. Бабанського, В. Беспалько, Н. Кузьміної висвітлювались питання методології та методики педагогічних досліджень. Окремі аспекти до організації досліджень й обробки отриманих результатів розглядалися П. Воловиком, У. Гончаренко, І. Підласим та ін. Теоретико-методичні основи соціально-економічної освіти учнів з особливими освітніми потребами в процесі навчання географії базуються

на результатах наукових пошуків ряду вчених, дослідників і практиків серед яких: Г. Блеч, В. Бондарь, А. Висоцька, І. Дмитрієва, І. Єременко, В. Золотоверх, А. Капустін, Г. Мерсіянова, В. Ликий, В. Липа, С. Миронова, Л. Одінченко, В. Синьов, Т. Скиба, Є. Хохліна та ін. Проблемі формування основ економічних знань, розробці окремих питань вивчення рівнів сформованості знань з окремих курсів географії для розумово відсталих дітей присвячені роботи Т. Головіної, С. Дубовського, В. Ликого, В. Липи, Л. Одінченко, В. Синьова та ін.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження виступає обґрунтування методики та організації аналітико-синтетичного (констатувального) етапу педагогічного дослідження рівнів сформованості соціально-економічних знань у розумово відсталих учнів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі розробки КЕ нашого дослідження був врахований науково-теоретичний й практичний досвід вивчення рівня сформованості знань географічного та природничого змісту в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, висвітлений у наукових доробках дослідників (Г. Блеч, С. Дубовського, І. Черепанової).

Відтак, у ході проведення констатувального дослідження передбачалося вирішення наступних завдань:

1. Визначити рівні та якісні характеристики сформованості знань соціально-економічного змісту у розумово відсталих старшокласників.
2. Діагностувати наявність соціально-економічних знань в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку.
3. Намітити можливі шляхи формування соціально-економічних знань у учнів з вадами інтелектуального розвитку в межах вивчення курсу «Географія України» (9 клас).

Поставлені завдання вирішувались у три етапи.

На першому етапі (теоретично-пропедевтичному) здійснювалось спостереження за освітнім процесом у спеціальних школах для розумово відсталих учнів, визначалась мета, етапи та завдання констатувального експерименту, визначення критеріїв та показників сформованості знань соціально-економічного змісту за їх якісними характеристиками (повнота, правильність, усвідомленість, дієвість).

Другий етап (експериментально-практичний) був спрямований на аналіз програми з курсу географії (9 клас) на предмет її об'єму, змісту, наступності викладання матеріалу; у відповідності до критеріїв та показників, визначених на першому етапі КЕ здійснено добір діагностичних завдань для виявлення знань соціально-економічного змісту у розумово відсталих старшокласників в межах вивчення курсу «Географія України», в межах вивчення курсу «Географія України» проведено анкетування учнів спеціальних шкіл для виявлення знань соціально-економічного змісту (за їх якісними характеристиками).

На третьому етапі (підсумково-узагальнюючому) здійснювалось обчислення отриманих кількісних показників якісних характеристик сформованих знань соціально-економічного змісту у розумово відсталих школярів.

Для проведення дослідження використовувались наступні методи: спостереження, анкетування учителів та учнів, аналіз навчально-програмової документації (аналіз письмових і контрольних робіт учнів, вивчення планів і конспектів уроків учителів, класних журналів, матеріалів педагогічних рад, методичних об'єднань учителів),

У експериментальному дослідженні брали участь 120 старшокласників 16 класів з діагнозом «Розумова відсталість легкого ступеню (F-70)». Дослідження проводилось у 2016 – 2017 роки. Аналіз засвоєння учнями географічного матеріалу запропонованого навчальною

програмою був проведений у природних умовах, які не порушують навчальний процес. В анкетуванні брали участь 40 учителів та 20 вихователів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку Львівської, Полтавської, Сумської, Харківської, Донецької, Житомирської областей .

В основу розробки методики вивчення знань географічного змісту в учнів з спеціальних шкіл було покладено розуміння суті показників знань (їх якісних характеристик), визначених у наукових пошуках Г. Блеч [1], Т. Скиби [3].

Сутнісні характеристики кожної якості знань відображено відповідно до критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з географії та узгоджено із програмовим змістом. **Повнота знань.** I рівень – початковий: фрагментарне відтворення навчального матеріалу. II рівень – середній: відтворення матеріалу до половини обсягу. Часткова деталізованість. III рівень – достатній: відтворення більшої частини матеріалу. Учень засвоїв географічні знання у формі понять. IV рівень – високий: учень володіє системою географічних понять, передбачених навчальною програмою. **Правильність знань.** I рівень – початковий: знання відсутні. II рівень – середній: учень дає нечіткі характеристики географічних об'єктів. III рівень – достатній: із помилками й неточностями самостійно відтворює частину навчального матеріалу без розкриття причинно-наслідкових зв'язків. IV рівень – високий: має достатні географічні знання й під керівництвом вчителя застосовує їх для вирішення знайомих стандартних ситуацій. Не помиляється у відтворенні конкретних відомостей, виявляє свідоме засвоєння навчального матеріалу, пояснює, виокремлює головне і другорядне. **Усвідомленість.** I рівень – початковий: знання відсутні. II рівень – середній: учень (учениця) фрагментарно відтворює навчальний матеріал, його в основному розуміє у вигляді окремих фактів на

елементарному рівні, пояснити не може або відтворює частину навчального матеріалу без розкриття причинно-наслідкових зв'язків. III рівень – достатній: учень (учениця) виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу відповідно до вимог програми, дає більшість визначень, передбачених темою уроку. Відповідь правильна, але недостатньо осмислена. IV рівень – високий: учень (учениця) засвоїв (ла) основні уявлення, поняття й категорії географічної науки про Землю та господарську діяльність людини. Уміє під керівництвом учителя пояснювати причинно-наслідкові зв'язки у природі й народному господарстві. Намагається наводити приклади взаємодії природи і людини.

Дієвість. I рівень – початковий: Потребує постійного контролю й допомоги з боку вчителя. II рівень – середній: Практичну роботу виконує поетапно за поданим зразком, інструкціями та під контролем вчителя. III рівень – достатній: з допомогою вчителя здатний (на) аналізувати, порівнювати та робити елементарні висновки. Намагається застосовувати знання під час виконання завдань за зразком, у знайомих ситуаціях. IV рівень – високий: самостійно й правильно виконує аналогічні завдання практичного спрямування (заповнення контурних карт, креслення таблиць, схем, тощо). Нове завдання виконує з незначною допомогою вчителя.

Висновки. Обґрунтування методики та організації КЕ дослідження надало можливості дібрати адекватні критеріям та показникам діагностичні завдання, які дозволили отримати вихідні дані для визначення якісних характеристик знань соціально-економічного змісту в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку.

Література:

1. Блеч Г. О. Дидактичні умови забезпечення якості знань з природознавства у розумово відсталих учнів : дис. канд. : 13.00.03 / Блеч Ганна Олександрівна – Київ, 2007. – 246 с.